

La cartera

NEFELIBATA

FRANCESCA GIANNONE

La cartera

Traducció de Xavier Solsona

Duomo ediciones

Barcelona, 2025

*A la meva germana Elisabetta.
Allà on siguis, hi seré jo.*

Deborah: T'has esperat gaire?

Noodles: Tota la vida.

DE HI HAVIA UNA VEGADA
A AMÈRICA (1984), DE SERGIO LEONE

PRÒLEG

13 D'AGOST DEL 1961

Lizzanello (Lecce)

—Ha mort la cartera!

La notícia va córrer com el vent per cada carrer i carreró del poble.

—Ves per on, ha passat a millor vida —va comentar la Carmela, traient el cap per la porta amb un posat somnolent. L'halo negrós del rímel del dia abans se li havia agrumollat als plecs de sota els ulls.

—Descansi en pau —va replicar la veïna del davant amb la bata posada, i es va senyar.

—Ja ho deien, que no es trobava bé —hi va ficar cullerada una altra dona des del balcó—. Feia temps que no es deixava veure per aquí.

—Els bronquis, he sentit a dir —va puntualitzar una donota que escombrava el pas de la porta de casa seva.

—Tenia la malaltia dels carters —va explicar la del balcó—. Us en recordeu, del Ferruccio? Aquell també va morir jove.

La Carmela va fer una ganyota.

—Vaig a planxar el vestit de festes —va dir.

I se'n va tornar cap dins.

En una casa no gaire llunyana, allà on s'acabava el nucli habitat i començaven les oliveres, la Giovanna seia a la taula de la

cuina i vessava llàgrimes damunt d'una postal datada el 22 de maig de 1936. La va plegar per la meitat, se la va ficar dins la pitrera i va sortir.

D'acord amb les últimes voluntats de l'Anna, la vetlla s'havia instal·lat al jardí de magraners i alfàbrega, a la banda del darrere de la casa. Al costat del fèretre hi havien posat el morter que havia portat de la Ligúria feia gairebé trenta anys, juntament amb dos parells de mitjons de nadó, l'un de color rosa i l'altre de blau, i l'anell de casat del Carlo, que l'Anna havia insistit a portar sobre la seva aliança. No li calia res més per acomiadar-se de la vida, havia dit poques hores abans d'expirar.

El Roberto basculava el cos a prop del taüt, fumant un Nazionali sense filtre darrere l'altre. La seva dona, la Maria, estava asseguda en una de les cadires de boga que feien d'escut al fèretre, però no parava de bellugar-se. La panxa de nou mesos la feia suar de valent; si era una nena, li dirien Anna, tal com havia promès.

La processó d'homes i dones que havien vingut a expressar el condol havia començat ja amb les primeres clarors del dia. «Sort que he preparat termos de cafè a dojo», va pensar la Maria, canviant de posició per enèsima vegada. Just aleshores va entrar, compacte, el grupet de dones encapçalat per la Carmela, amb un vestit blau marí ben arrapat, els cabells recollits en un monyo i una gruixuda línia de llapis negre a les parpelles. Com una *prima donna*, va inflar el pit i va avançar cap al taüt, orgullosament conscient de les mirades de curiositat que, com mosques, se li enganxaven a sobre. El petó adreçat a la difunta, l'encaixada de mans a la Maria, l'abraçada al Roberto: una interpretació magistral.

L'arribada de la Giovanna, però, li va robar l'escena; entrant amb pas ferm, es va llançar damunt de l'Anna, abraçant-la i pe-tonejant-li la cara prou estona per incomodar tots els presents.

—Sempre ha sigut ben estranya, aquella —va murmurar algú.

Tot seguit, la Giovanna es va incorporar, es va treure la postal de la pitrera, la va desplegar i la va donar al Roberto, que acabava d'encendre un altre cigarret.

—Què és? —va preguntar ell, girant-la entre les mans.

—Llegeix —va contestar la Giovanna, eixugant-se els ulls.

—«Molts records» —va llegir el Roberto, i va mirar la seva dona, perplex.

—No, allà no. Aquí, veus? —La Giovanna va posar un dit a l'angle superior dret.

El Roberto es va fixar que els segells havien estat arrencats i que deixaven a la vista un seguit de paraules diminutes.

—Va ser idea de la teva mare —va explicar la Giovanna amb la veu trencada—. Només a ella se li podia acudir una cosa així.

El Roberto es va acostar la postal als ulls i va intentar desxifrar què hi deia, i després va mirar desconcertat la Giovanna.

—Em feia escriure un missatge secret per al meu enamorat i després hi enganxava els segells a sobre —va explicar ella—. Ens vam escriure durant anys.

El Roberto va esbossar un somriure i va fer per tornar-li la postal, però la Giovanna el va aturar.

—No, aquesta guarda-la tu —va insistir, posant-li la mà damunt la seva—. De record.

—Com vulguis —va acceptar el Roberto, i mentre mirava com la Giovanna s'allunyava ranquejant, va doblegar la postal per la meitat i se la va ficar a la butxaca lateral de l'americana.

Just aleshores, una velleta de cara rodona i una espessa cabellera grisa recollida en una cua que li queia d'un costat se li va acostar i va deixar un gerro de flors blanques als peus del taüt.

Qui sap si vindria el tiet Antonio, va pensar el Roberto, llençant la burilla a terra. Es va preguntar si ja havia llegit la carta. «Porta-l'hi al teu tiet quan jo ja no hi sigui», li havia demanat la seva mare mentre li donava un sobre blanc tancat.

L'Anna i l'Antonio feia nou anys que s'havien deixat de parlar, després d'aquella nit.

Com pot ser de tenaç, l'amor que deixa pas a l'odi?

PRIMERA PART

JUNY DEL 1934 – DESEMBRE DEL 1938

1

Lizzanello (Lecce)
juny del 1934

El cotxe de línia blau, atrotinat i rovellat, es va aturar grinyolant a l'asfalt roent de primera hora de la tarda. El vent, humit i xafigós, feia oscil·lar les fulles de la gran palmera que s'alçava al bell mig de la plaça deserta. Els tres únics passatgers que hi havia dalt van baixar: el primer el Carlo, amb el cigar apagat entre les dents, vestit de vint-i-un botó amb una armilla i les òxfords de pell marró ben il·lustrades, impollutes després d'un viatge que, primer en tren i després en autocar, havia durat dos dies. Es va arreglar el bigoti i, amb els ulls tancats, es va embriagar d'aquella fragància especial que sempre havia tingut el seu poble, una barreja de pasta fresca, orenga, terra molla i vi negre. Com l'havia trobat a faltar, durant els seus anys al nord, primer al Piemont i després a la Ligúria; darrerament, l'enyorança que sempre havia sentit s'havia fet constant, dolorosa, com un pes al pit. Es va treure el barret de feltre i el va fer servir de ventall, però l'únic que va aconseguir va ser remoure l'aire calent. A l'estiu, el xaloc que bufava de l'Àfrica era tan despietat com el recordava.

L'Anna el va percebre així que va posar un peu a terra. Duia un vestit negre llarg, senyal de dol que s'entestava a dur des de feia tres anys, i subjectava amb esforç el Roberto, un nen d'un any de mirada desperta.

El Carlo va allargar la mà per ajudar-la, però l'Anna va fer que no amb el cap.

—Puc tota sola —va dir sense poder dissimular la irritació.

L'alegria del Carlo, el seu entusiasme, com si finalment li haguessin tornat la seva joguina favorita després d'un llarg càstig, li resultaven incomprendibles. Ella només volia dormir: havia estat un viatge esgotador. Va observar la plaça, l'estrany groc de palla dels edificis, els rètols descolorits de les botigues, la torre gris de l'imponent castell. Era el nou decorat de la seva vida, i tot era tan diferent del que coneixia... Va ser aleshores que es va adonar, amb una fiblada al pit, de com quedaven de lluny la seva Ligúria, la seva Pigna estesa sobre el turó, els seus boscos de castanyers.

—L'Antonio ja hauria de ser aquí —va rondinar el Carlo, mirant al seu voltant—. Sap perfectament que el cotxe de línia arriba a les tres —Va aixecar els ulls cap al gran rellotge de l'ajuntament—. I és un quart de quatre...

—No em sorprendria que per aquestes terres els rellotges es moguessin a càmera lenta —va respondre l'Anna, eixugant amb el puny del vestit el front suat del Roberto.

El Carlo li va fer una mirada divertida i va bellugar el cap, rient; de la seva dona li agradava tot, fins i tot la seva ironia esmolada.

L'Antonio va arribar esbufegant al cap d'uns minuts, amb el front emperlat de suor i un manyoc de cabells que s'havia esmunyit de la brillantina.

—Mi-te'! —va exclamar el Carlo, mostrant un ample somriure.

Va córrer a trobar-lo. Es va llançar al coll del seu germà i el va abraçar fort, i li va saltar al damunt de tal manera que l'Antonio va perdre l'equilibri i va estar a punt de caure.

L'Anna va observar els dos homes que reien com nens i no es va moure; aquell moment els pertanyia a ells. No passava un dia que el Carlo no esmentés el seu germà: «L'Antonio pensaria això...», «L'Antonio faria allò...», «T'he explicat mai aquell dia que l'Antonio i jo...». Malgrat els anys d'absència, que havien omplert amb paquets de viandes i oli d'oliva que arribaven puntualment del sud,

i amb postals, cartes i telegrams, la seva relació no se n'havia ressentit, més aviat semblava que n'hagués sortit reforçada.

El Carlo va agafar l'Antonio pel colze i el va arrossegar fins a l'Anna.

Era impressionant com s'assemblava al seu marit, va pensar ella quan el va tenir a un pam: el mateix rostre afilat, si bé amb algunes arrugues més i sense bigoti, les mateixes pupil·les negres com la nit, la punta rodona del nas, el llavi inferior poc més molsut que el superior..., com un quadre reproduït fidelment de l'original.

—Aquesta és la meva Anna —va dir el Carlo, molt content—. I aquest nen preciós és el teu nebot. Per fi el coneixes.

L'Antonio va somriure, una mica tallat, però de seguida va allargar la mà i l'Anna l'hi va estrènyer feblement. La mirada sí que no, va pensar ella, no tenia res a veure amb la del Carlo, tan de murri, de seductor. Els ulls de l'Antonio eren intensos i melancòlics i, en aquell moment, semblava que l'estiguessin furgant per dins. L'Anna va notar que es ruboritzava i va apartar la mirada. «Ja m'he posat vermella, carai», va pensar.

L'Antonio també va desviar la mirada.

—Jo soc el teu tiet —va dir després al Roberto amb un somriure, acaronent-li el caparró.

L'or de l'aliança va reverberar en la llum del sol. Encara amb els ulls abaixats, l'Anna li va donar el nen.

—Que maco que ets! —es va il·luminar l'Antonio, aixecant-lo per les aixelles.

—Com la seva mare —va intervenir el Carlo, i amb el dors de la mà va acariciar la galta de l'Anna.

Ella no es va apartar, però era evident que no estava per a gaires compliments.

El xòfer del cotxe de línia, amb la camisa xopa enganxada al cos, va acabar de descarregar les maletes i una gran capsa de cartó. Després va saludar el grupet aixecant la visera del barret i, esbufegant, va caminar sense esma cap a l'únic bar de la plaça, el bar Castello.

El Carlo va agafar les dues maletes.

—Tu porta la capsa —va ordenar a l'Antonio, i va fer via.

L'Anna va agafar el Roberto dels braços del seu tiet i el va advertir:

—Ves amb compte. Aquí dins hi ha les coses de més valor que tinc.

Amb un punt d'incomoditat, es va adonar que eren les primeres paraules que li adreçava.

—Aniré amb compte, t'ho prometo —va contestar ell.

Va aixecar la capsa amb delicadesa, la va agafar per la base amb les dues mans i va seguir el seu germà. L'Anna caminava al seu costat: el repicar dels talons sobre les llambordes polides i rrelliscoses semblava compassar-se amb la seva respiració, lleugerament alterada.

—Ja gairebé hi som —la va tranquil·litzar l'Antonio, fent-li un petit somriure.

La casa que acolliria el Carlo i l'Anna era a la Via Paladini, molt a prop de la plaça. Temps enrere hi havia viscut el Luigi, el seu tiet matern, a qui deien «el Patró» per la quantitat d'hectàrees de terra que posseïa. Havia fet diners però no havia tingut fills, per això ho havia deixat tot a l'Antonio i el Carlo: terres, cases i una bona suma per viure tranquils una temporada.

Per culpa d'aquell maleït tiet havia hagut d'abandonar la seva vida a Pigna i els seus alumnes per traslladar-se al sud, va pensar l'Anna. I el va odiar, encara que fos mort.

L'Antonio va deixar la capsa al davant de l'entrada i va remenar la butxaca dels pantalons per trobar la clau. La va ficar al pany del portal de fusta i la va obrir de bat a bat: el feix de llum que va entrar de fora va fer visible un pati deliciós amb una volta d'estrella i parets de pedra de color mel i, al mig, una taula rodona de marbre i dues cadires de ferro forjat; en un racó hi havia un test de terrissa amb una planta resseca des de feia qui sap quants mesos.

El Carlo va deixar les maletes al pati i va començar a recórrer

la casa, pujant i baixant escales, inspeccionant cada racó i aixecant els llençols que cobrien els mobles del gran saló amb xemeineia. Recolzat al marc de la porta d'entrada, l'Antonio el seguia amb la mirada, endut per l'emoció. Com havia trobat a faltar el seu Carlo enjogassat, el germanet de les grans abraçades. Mentre l'havia tingut al seu costat, no havia necessitat mai la resta: era el seu germà, esclar, però sobretot era el seu amic més estimat, el seu company de trapelleries favorit, l'únic que el coneixia en profunditat. Quan se n'havia anat, l'havia envaït la sensació d'estar sol al món. I ningú havia sigut capaç de fer fora aquella soledat, de tornar a acolorir el seu món. Ni tan sols, va pensar amb un pessic de remordiment, la seva dona, l'Agata, o la seva filla, la Lorenza.

L'Anna mirava al seu voltant amb el Roberto a coll, i pensava que aquella casa era massa gran per a tres persones i que els sostres eren exageradament alts per al seu gust. Estava convençuda que l'amor no necessitava ni gaires estances ni habitacions per tancar amb clau: havien passat els primers anys de matrimoni en un apartament de tres peces i sostres baixos, i així i tot havien sigut feliços, prou que ho havien sigut. «L'espai físic, quan és en excés, també augmenta la distància entre els cors: on s'és vist que les princeses visquin felices en un castell?», va pensar.

—Anna, vine a veure això —va exclamar el Carlo, anant cap a ella i estirant-li la mà—. Tu també, Antonio.

La va conduir a través del saló, el menjador i la cuina fins que va sortir a un petit jardí ple de magraners.

L'Anna va somriure. No passava des del moment que havia pujat al tren que la portava cap al sud, però aquella visió era el primer i veritable senyal d'esperança que li donava aquell viatge: les flors vermelles amb forma de calze i la corolla groga, les fulles punxegudes d'un verd intens, el contrast encès de colors, els troncs retorçats... Li va agradar tot. Pensava plantar-hi també alfàbrega perquè impregnés l'aire amb la seva fragància. «Només la justa per sentir-me a casa, almenys una mica.»

—*Quel délice! Mon jardin secret!*—va exclamar, i va estampar un petó a la galta del seu fill.

L'Antonio la va observar, sorprès, i va interrogar el Carlo amb la mirada.

—Sí, de tant en tant la meva Anna em surt amb alguna frase en francès. Ja saps...

—A la meva terra és força normal, em vaig criar a la frontera amb França —el va interrompre l'Anna, girant-se.

Va mirar l'Antonio amb els seus ulls grossos del color de les fulles d'olivera, que ressaltaven gràcies al negre dels cabells, recollits en una trena fluixa. La pell diàfana i fina, d'una criatura que no pertanyia a aquelles terres, se li va enrojolar a les galtes. L'Antonio no hauria sabut dir si era per la calor o si ell havia estat la causa que s'hagués tornat a ruboritzar.

Just després, l'Anna es va girar d'esquena als dos homes i es va posar a palpar delicadament el tronc d'un magraner.

«Potser a la biblioteca municipal tindran una gramàtica francesa», va pensar l'Antonio. L'endemà ho aniria a preguntar.

—I què? Com és? —Aquella nit, l'Agata, la dona de l'Antonio, no parava de fer-li preguntes—. És alta? Anava ben vestida? Li ha agradat la casa? Què ha dit? Semblava contenta?

L'Antonio es va aixecar de la butaca.

—No ho sé —va dir amb un sospir—. Crec que sí.

De vegades, l'Agata era com un torrent.

—És guapa? —va continuar, anant-li al darrere.

Que si era guapa? L'Antonio no n'havia vist mai, de dones com aquella. Havia sigut com una bufetada que l'havia deixat estabornit. Aquells ulls verds... No podia parar de pensar-hi: tan intensos i plens de llum, amb un estrabisme gairebé imperceptible, molt suau, i emmarcats per dos solcs harmònics; i després aquelles nas recte i poderós, d'estàtua grega, i també el seu caminar, ferm i segur, tot i els turmells esvelts de nena.

—Normal —va respondre—. No m'hi he fixat.

—Mira que no em sorprèn... —es va queixar l'Agata, decebuda. Li hauria agradat que li hagués fet un resum detallat, però s'havia de conformar amb uns quants monosíl·labs.

—Vinga, seu —va esbufegar ella—. Lorenza! —va cridar aleshores, mirant cap amunt—. Ja pots baixar a dinar.

Mentre l'Agata sortia de la cuina amb una cassola fumejant a les mans, es van sentir els passos ràpids de la nena per l'escala.

—Hola, papa —el va saludar la Lorenza, estampant-li un petó a la galta.

L'Antonio li va acariciar el cap i, quan la Lorenza va seure, li va preguntar què havia estudiat a l'escola aquell dia. Tenia ganes de canviar de tema i confiava que la presència de la nena faria callar l'Agata d'una vegada.

La dona va servir dos cullerots d'estofat de verdures al plat de la Lorenza, després va agafar el plat de l'Antonio i l'hi va omplir. «Aquestes mans», va pensar, «sempre espatllades, amb els nusos encetats i les ungles rosegades a còpia de mossegar-se-les». Havien passat deu anys des de la seva primera trobada i ell encara apartava la mirada. «Què vols, són mans que feinegen», l'havia tallat l'Agata, molesta, l'única vegada que ell li havia aconsellat tímidament que se'n cuidés.

En canvi, les mans de l'Anna... I tant que s'hi havia fixat. Tan cuidades, llises, suaus només de mirar-les.

—Itàlia és una península, que vol dir que està envoltada de mar per tres parts... —deia la Lorenza, recitant amb entonació.

—Quan la coneixerem? —la va interrompre l'Agata mentre seia.

—Donem-los temps perquè s'instal·lin —va contestar l'Antonio, i va bufar la cullera calenta.

—Un dinar de benvinguda —va exclamar l'Agata, fent veure que no l'havia sentit—. Això és el que hem de fer. Diumenge vinent!

El diumenge següent, l'Agata es va despertar a trenc d'alba. Va tancar suaument la porta del dormitori per no despertar l'Antonio i se'n va anar al bany. Es va treure la camisa de dormir blanca que li cenyia els malucs generosos i es va posar un vestidet de cotó marró, còmode i de màniga curta, el mateix que s'havia tret la nit abans i que havia penjat al costat de la tovallola. Mirant-se al mirall, es va raspallar ràpidament els cabells castanys i, tot seguit, se'ls va lligar en una cua baixa i es va rentar la cara.

Amb passos sigil·losos, va baixar l'escala cap a la cuina. Va preparar la cafetera i la va posar al foc; mentrestant, va començar a picar una ceba, una pastanaga i una tija d'api. Va posar oli en una cassola alta i hi va tirar les verdures picades. Al cap de poc, l'olor del sofregit es va escampar per la cuina i es va barrejar amb la del cafè. Va buidar dos pots de tomàquet triturat a la cassola, va rectificar el punt de sal i després la va tapar. Es va asseure un moment per prendre's el cafè i va repassar tot el que encara quedava per fer: havia de preparar la massa per a les *orecchiette* i fer-les a mà d'una en una —«Un quilo? Sí, potser n'hi haurà prou»—, donar forma a les mandonguilles de pa i formatge, fregir-les i afegir-les al suc. Es va imaginar el dinar, ella servint els plats i les reaccions del Carlo i de l'Anna: «Mare meva, és deliciós», deia el Carlo, fent girar la mà en l'aire. «Ah, com trobava a faltar la nostra cuina. I aquestes mandonguilles, això sí que és carn de debò!». Mentre tothom escurava el plat amb el pa per assaborir el suc fins a l'última gota, l'Antonio la mirava ple d'orgull i pensava com era d'afortunat de tenir una gran cuinera com a dona.

«M'has d'ensenyar a fer-ne», afegia aleshores l'Anna, mirant-la amb admiració. I l'Agata, amb un somriure, li contestava que n'hi ensenyaria encantada. Serien grans amigues, n'estava convençuda.

Es va beure l'últim glop de cafè, es va aixecar i va deixar la

tassa bruta a l'aigüera, va agafar una *puccia* de pa del rebost i la va començar a buidar per treure'n la molla.

Va decidir que de les postres se n'encarregaria l'Antonio. Així que es despertés, l'enviaria a comprar una safata de pastes d'ametlla al bar Castello.

L'Anna i el Carlo van trucar puntuals a la porta a dos quarts d'una.

—Ja són aquí —va dir l'Agata amb una espurna de felicitat als ulls. Es va deslligar el davantal, el va llançar a la cadira de la cuina i va córrer a obrir.

L'Antonio, que seia a la butaca llegint el *Corriere della Sera*, va plegar el diari per la meitat, es va aixecar i es va posar les mans a les butxaques dels pantalons.

L'Agata va obrir la porta.

—Benvinguts! —va exclamar amb veu cridanera i les galtes enceses.

El Carlo li va somriure i es va llançar a abraçar-la; en deu anys només s'havien vist tres vegades i durant pocs dies: la primera, quan ell va tornar a la Pulla per fer de testimoni al seu casament, la segona, per celebrar el naixement de la Lorenza, i la tercera, al funeral del seu pare.

L'Anna s'estava a la porta amb el Roberto a coll, que s'havia quedat profundament adormit contra una espatlla.

—Anna, estimada —va dir l'Agata, estampant-li dos petons humits a la cara, un a cada galta—. Per fi, tenia moltes ganes de coneixe't —va continuar dient, amb la veu tremolosa—. Però entreu, sisplau —els va convidar tot seguit, estenent el braç—. Seieu on vulgueu.

I amb un dit es va eixugar la suor entre el nas i els llavis.

L'Antonio va anar a trobar-los. Va abraçar fort el seu germà i després va saludar l'Anna alçant la barbata.

—Com estàs? —li va preguntar, esbossant un somriure.

—Bé —va contestar ella, mirant al seu voltant, una mica atordida—. Tan bé com es pot estar a...

—I on és, la meva neboda? —la va interrompre el Carlo—. Deu estar feta una doneta.

—Lorenza! —va xisclar l'Agata en direcció a l'escala.

L'Anna va fer una ganyota i, instintivament, va tapar amb una mà l'orella del Roberto, que així i tot va continuar dormint.

—Vine! Ja són aquí!... —I després, abaixant la veu, va dir a l'Anna—: A aquesta filla meva l'has de cridar sempre mil vegades. No està mai a punt! —I es va posar a riure.

El Carlo va començar a rondar pel saló mirant al seu voltant amb les mans entrelaçades darrere l'esquena.

—Anna, estimada, no et quedis dreta. Seu aquí —la va convidar l'Agata, assenyalant el sofà de vellut verd al mig de la sala.

L'Anna l'hi va agrair i va fer per acostar-se al sofà.

—Portem primer el nen a l'habitació. Si no, aquí es despertará —li va proposar l'Agata.

—Sí, potser és millor, gràcies —hi va accedir l'Anna.

—No res, dona. Vine, vine —la va animar l'Agata, acompanyant-la amb un braç per darrere l'esquena—. Aviam si així la meva filla també s'afanya una mica. —I van començar a pujar les escales.

—Ho has deixat tot tal com estava —va observar el Carlo en un to vagament sorprès quan es va quedar sol amb el seu germà.

L'Antonio encara vivia a la casa on tots dos s'havien criat, a encara no cent metres de la del seu tiet Luigi. Fins que va morir el seu pare, l'Antonio, la seva dona i la filla van viure amb ell, ocupant l'habitació que ara havia passat a ser el dormitori de la nena. Els mobles, rústecs i una mica recarregats, eren els que havien comprat els seus pares abans de casar-se: el sofà de vellut verd, ara amb els reposabraços gastats, era el mateix on el Carlo i l'Antonio s'arraulien de petits entre els braços del seu pare davant de la llar de foc les nits d'hivern; els quadres que la seva mare havia pintat quan era jove i tenia salut, i que representaven camps d'oliveres, continuaven penjats al mateix lloc, al costat de la llar de foc, els bibelots —al seu pare li encantava colleccionar objectes

de tota mena, especialment miniatures de ferro forjat— no s'havien mogut, i fins i tot la flassada de llana de la seva mare encara era damunt de la butaca, a la vora de la finestra, on a l'Antonio li agradava seure.

—M'agrada així —va contestar l'Antonio, arronsant les espatlles.

Al pis de dalt, després d'haver estirat el Roberto al llit de matrimoni protegit amb dos coixins, un a cada costat, l'Agata va recórrer el passadís i va conduir l'Anna a l'habitació de la Lorenza. Va obrir la porta mig ajustada: la nena seia a terra i jugava amb una nina de drap completament absorta.

—Com pot ser que no contestis mai quan et crido? —la va renyar l'Agata.

L'Anna va entrar a l'habitació passant per davant de l'Agata i es va ajupir al costat de la nena.

La Lorenza se la va quedar mirant amb els ulls molt oberts.

—Hola —li va dir l'Anna amb un somriure—. Soc la teva tieta Anna. —I li va allargar la mà.

La nena li va tornar el somriure i li va estrènyer la mà.

—Jo em dic Lorenza.

—Sí, ja m'ho han dit.

—Quants anys tens?

—Vint-i-set —va respondre l'Anna.

La Lorenza va començar a comptar en veu baixa obrint els dits.

—Vuit menys que la mama —va dir després—. Jo en tinc nou, així. —I l'hi va indicar amb les mans.

—Això també m'ho han dit —va somriure l'Anna.

—És veritat que heu vingut de molt lluny?

—Oh, sí, de molt molt lluny.

—Lluny com d'Amèrica?

L'Anna es va posar a riure i li va acaronar la galta.

—Més o menys —va dir.

Els ulls de la Lorenza eren iguals que els de l'Antonio i el Carlo: foscos i penetrants, amb una lluïssor que els feia brillar des de dins.

—Saps que ets molt maca? —va dir l'Anna, fent lliscar entre els dits els cabells de la seva neboda, del mateix color castany que els de l'Agata.

—Tu també. Ets guapíssima.

—Oh, gràcies.

L'Anna la va acostar cap a ella i la va estrènyer entre els braços. Se la imaginava així, la seva Claudia, la nena que havia perdut, si hagués tingut temps de créixer.

—Què, Lorenza? —la va reclamar l'Agata des de la porta, en un to sec—. Posa't les sabates i baixa, vinga. El tiet Carlo et vol saludar.

Quan van sentir els passos a l'escala, el Carlo i l'Antonio es van aixecar del sofà. L'Antonio es va fixar que l'Agata feia cara seriosa, com si l'alegria de feia una estona se li hagués esborrat de cop i volta. La Lorenza, en canvi, semblava ben contenta d'anar de la mà de l'Anna, que a la fi somreia. «Hauria de somriure més sovint», va pensar. Se la veia encara més bonica...

—Tiet! —va cridar la Lorenza, corrent cap a ell.

El Carlo va riure i va obrir els braços, la va aixecar enlaire i la va fer girar com una baldufa per la sala mentre la nena reia sense parar.

—A poc a poc, que es marejarà —el va advertir l'Anna.

—Vinga, tothom a taula —va dir l'Agata—. Vaig a posar la pasta, és d'aquella tan fresca que tan bon punt la tires ja l'has de treure.

Va anar cap a la cuina esperant que l'Anna la seguís per ajudar-la, però en canvi, va veure com apartava la cadira i seia. «Me'n faig creus...», va pensar aleshores, bellugant el cap. Si hi havia una altra dona entre els comensals, li tocava a ella ajudar l'amfitriona a servir la taula. Així era com es feia: certes coses no calia demanar-les.

—Jo al costat de la tieta! —va cridar la Lorenza, ocupant la cadira arran de l'Anna.

—Lorenza, vine a ajudar-me —la va cridar l'Agata, brusca.

—Ja ho fa el papa, tranquil·la —va dir l'Antonio a la seva filla perquè continués asseguda, i va anar fins a la cuina amb la dona.

Quan els plats van ser a taula, tothom va seure. L'Agata es va senyar i amb les mans juntes i els ulls abaixats va recitar el pare-nostre; el Carlo i l'Antonio van deixar la cullera que ja tenien a la mà i la van imitar.

—Tieta, i tu no reses? —va preguntar de sobte la Lorenza.

L'Agata va aixecar la mirada.

—Jo no crec —va contestar l'Anna, lacònica.

El Carlo es va escurar el coll i va mirar al seu voltant.

—Què vol dir, que no creus? —va insistir la nena, sorpresa.

—Ara mengem, que si no es refreda —la va interrompre l'Agata.

L'Antonio tenia els ulls enganxats a l'Anna com si la vista se li hagués encallat, i només els va apartar quan es va adonar que la seva dona el mirava a ell arrufant el front. Aleshores li va tornar un somriure tímid, va agafar la cullera, va ajupir el cap i va començar a menjar.

Al cap d'unes hores, en la dolça quietud que seguia l'àpat dominical i amb la claror de la tarda que es filtrava per les cortines corregudes, l'Antonio seia a la seva butaca amb les cames encreuades i les mans entrelaçades a la falda, amb la mirada abstreta fixada a terra. De la cuina arribava el dringar dels estris i el borbolleig de l'aigua mentre l'Agata esbandia els plats ensabonats. Es mostrava insòlitàment taciturna i, tot i així, no parava d'esbufegar. La Lorenza descansava a la seva habitació.

—Per fi he acabat —va anunciar l'Agata, apareixent a la sala d'estar amb aire fatigat—. Jo també em vaig a estirar.

L'Antonio es va desensopir i va aixecar els ulls cap a la seva dona.

—Ves, ves, deus estar cansada...

—Pots comptar... —va respondre ella, una mica picada—. Tant d'esforç per a res.

—Per què «per a res»? A mi em sembla que ha anat bé. Tot era boníssim, com sempre.

—Ah, m'encanta sentir-ho, almenys hi ha algú que se n'ha adonat.

L'Antonio va desenllaçar les mans i es va inclinar lleugerament cap endavant, amb els colzes als genolls.

—Què passa, Agata? —li va preguntar amb un punt d'impaciència.

La dona va contestar amb una petita ganyota i va bellugar la mà com dient que ho deixés estar. Anava a pujar les escales, però es va aturar un moment, amb un peu al primer esgló.

—Fet i fet, és veritat el que diuen sobre la gent del nord —es va limitar a comentar, abans de desaparèixer a l'altra banda de la paret mitgera.